№ 19 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 16

1895

ՔՍԱՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 16 № 19

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՆԵՐԿԱՅ 1895 ԹՒԱԿԱՆԻՆ

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը՝ թէ Ռուսաստանում և թէ Արտասահմանում 10 րուբլի, տասն և մէկ և տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն և ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր., ամսական 1 րուբլի։

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ։

Օտարաքաղաքացիները պէտք է դիմեն հետևեալ հասցէով՝ Тифлисъ. Редакція «МШАКЪ»: իսկ արտասահմանից՝ Tiflis. Rédaction «MSCHAK»։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեռագիրներ Թիւրքաց հայերի մասին. Պէտք է հրապարակ հանել. Մամուլի կարծիքը հայոց հարցի մասին. Թիւրքաց հայերի հարցը. Րէֆօրմների նախագիծը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ներսիսեան դպրոցի տարեկան ակտը. Ֆիլօկսէրայի դէմ կռւելու միջոցներ. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Եւրօպացիների երկիւղը Կ. Պօլսում. Նամակ Անգլիայից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՈՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Կ. Պօլսում.

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

(Հեռագրով)

—

Մեր Թղթակիցը Պետերբուրգից մեզ հեռագրում է փետրվարի 14-ից.

„Պետերբուրգի „Новое Время“ լրագրում տպված է մի Թղթակցութիւն Լօնդօնից, որը աշխատում է բացատրել Ռուսաստանի անտարբերութիւնը դէպի Թիւրքաց հայերի հարցը նրանով, որ ռուսները կասկածով են վերաբերվում անգլիական քաղաքականութեանը։ Թղթակիցը ասում է, որ անգլիացիները երբէք չէին քաջալերում բուն մարդասիրութեան քաղաքականութիւնը և միշտ հոգս էին տանում միայն իրանց ազգային օգուտների մասին։

„Անգլիայից բղխող ագիտացիան, որը առաջացրեց Հայաստանում տեղի ունեցած ցաւալի անցքերը, հեռու է մարդասիրական նպատակներից, վնասում է Ռուսաստանին և կորստի է մատնում հայերին։

„Այդ գործունէութիւնը սկսվեց միսիօներութիւնից, ընդունել տալով հայերին անգլիական և ամերիկական ազանդները։ Պրօպագանդայի շնորհիւ այժմ վաթսուն հազար բողոքական հայեր կան։ Ամերիկացիները և անգլիացիները զբաղվում են հայերի դաստիարակութեամբ, ղեկավարում են նրանց դպրոցները, պատրաստում են անդրազգային գործիչներ արևմտեան ձևի, որոնք չեն ճանաչում իրանց ժողովուրդը և նրա պատմական վիճակը։ Ոգւով անգլիացած հայերի ձեռքով կառավարվող ինքնավար Հայաստանը մի զօրեղ լծակ կը լինի բրիտանական ազդեցութեան համար՝ առաջաւոր Ասիայում։

„Անգլօ—Հայկական ընկերութիւնը, ոչինչ չանելով Հայաստանի ազատութեան համար, կարգադրութիւններ է անում նրա ապագայ կազմակերպութեան մասին։ Հաւատացնում էին, որ գարնանը Եօրկի դուքսը մի նաւատորմով կերթայ Պետերբուրգ՝ միջնորդելու և աշխատելու այդ կազմակերպութեան մասին։

„Խօսելով այն լուրերի մասին, թէ Հայաստանի նահանգապետ է նշանակվելու մի ամերիկացի, Թղթակիցը աւելացնում է, որ ամերիկացին կը գրաւի միսիօներներին, կը սովորեցնի անգլիական լեզուն, կը զարգացնի առևտուրը, արդիւնաբերութիւնը և հասարակական աշխատանքները։ Այդ նախագիծը հանդէս է բերված, որպէս զի Ամերիկան ագիտացիայի միջոցներ տայ, թէպէտ և հետևանքների ամբողջ օգուտը անգլիացիները կունենան։

„Սակայն անկեղծ հայ հայրենասէրները հասկացել են արդէն, որ մահմեդական լծից ազատվել և քաղաքակրթութեան բարիքներ ստանալ Հայաստանը կարող է միայն Ռուսաստանի միջոցով“։

ՊԷՏՔ Է ՀՐԱՊԱՐԱԿ ՀԱՆԵԼ

—

Հաստատ աղբիւրից մեզ յայտնի է, որ Կ. Պօլսի հայոց պատրիարքարանում, ըսկսած դեռ 70-ական Թուականներից, հաւաքվել և պահվում են մեծ քանակութեամբ նիւթեր, դօկումենտներ, տեղեկութիւններ և ուսումնասիրութիւններ, որոնք վերաբերվում են Թիւրքաց Հայաստանի տնտեսական, ազգագրական, քաղաքական, վարչական, վերջապէս դպրոցական-եկեղեցական վիճակին։

Ներսէս Վարժապետեանի տասնամեայ պատրիարքութեան ժամանակ, մանաւանդ 1876 Թւից սկսած, այդ նիւթերը և տեղեկութիւնները, որ հաւաքվում էին մեծ խնամքով և եռանդով, այնքան հարստացան, այնքան շատացան, որ քիրաւի նրանք կազմում են մի անսպառ աղբիւր, որտեղից կարելի է ամեն տեսակ տեղեկութիւններ դուրս բերել, պատկերացնելու համար այն խեղճ, տնտեսապէս քայքայված, վարչականապէս տրորված և Թշուառ վիճակը, որի մէջ գտնվում է ամբողջ Թիւրքաց Հայաստանը իր պատմութեան վերջին շրջանում։

Վերջապէս պատրիարքարանի մէջ գտնվող Թղթերը ամփոփում են իրանց մէջ մի տեղեկութիւն, որը այս րոպէիս կազմում է Թիւրքաց հայերի կենսքի առաջին խնդիրներից մէկը.—այն է Թիւրքաց հայերի Թւի խնդիրը, որ մի հանելուկ է մնացել Եւրօպայի համար, քանի որ օսմանեան կառավարութիւնը իրան նպատակ է դրել ապացուցանել, որ Հայաստանում հայ չը կայ։

Սակայն որպէս զի այդ հարուստ նիւթերը, այդ անսպառ տեղեկութիւնները, որոնք հաւաքվել են երկար տարիների ընթացքում, իրանց նպատակին հասնեն, որպէս զի այդ նիւթերի հիման վրա կարելի լինի անհերքելի կերպով ապացուցանել, թէ ինչ աննախանձելի վիճակի մէջ է գտնվում Թիւրքաց Հայաստանը.—անհրաժեշտ է, որ այդ բոլոր տեղեկութիւնները արխիվների փոշու տակից դուրս բերվեն, և լոյս աշխարհ տեսնեն։

Կ. Պօլսի հայոց մի երկու վարձկան, ստրուկ և երկչոտ պատրիարքները այդ բոլոր տեղեկութիւնները Թագցրին, ծածկեցին անթափանցելի քօղով, և նոյն իսկ շատ դօկումենտներ դիտմամբ ոչնչացրին։ Այժմ ժամանակ է, որ վերջ դրվի այդ քօղարկող, Թագցնող, ծածկող քաղաքականութեան։ Բաւական է, ո՜րքան Թագցրին։

Այդ պարտաւորութիւնը անկասկած ընկնում է Թիւրքաց հայերի այժմեան պատրիարքի վրա։ Մատթէոս արքեպիսկոպոս Իզմիրլեան, որը անվեհերութեամբ փոշու տակից հանեց կաթողիկոսական Թագցրած կոնդակը,—պարտաւոր է փոշու տակից հանել և այն դօկումենտները և տեղեկութիւնները, որոնք երկար տարիներից ի վեր փոշու տակ են մնացել, և որոնք վերջնական լոյս կը սփռեն Թիւրքաց հայերի վիճակի վրա։

Պէտք է հրապարակ հանել. և այդ գործը Թիւրքահայերը սպասում են այժմեան պատրիարքից։ Մենք հաւատում ենք, որ Իզմիրլեան կարող է այդ քայլն էլ անել։

ՄԱՄՈՒԼԻ ԿԱՐԾԻՔԸ ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

—

Մարսէյլից հաղորդում են Լօնդօնի „Daily News“ լրագրին հետևեալը. „Կ. Պօլսից լուր է ստացվել, որ Բարձրագոյն Դուռը յանձնել է իր հաւատարիմ գործակալներից մէկին կաշառքով գրաւելու Անգլօ-Հայկական ընկերութեան գործակից անդամներից մէկին, նախ քան սկսված կը լինեն պարլամենտի նիստերը։ Սուլթանը շատ զայրացած է, որ Ռուստեմ-փաշան անկարող է գտնվել այդ ընկերութեան գլխաւոր պաշտօնեաներին կալանաւորել տալու և խափանելու այն ճիւղը, որ վերջերս բացվեց Էդինբուրգում։ Իլդիզ-Կիօսկում այն կարծիքն է տիրում, որ այդ ընկերութիւնը զօրաւոր մի կազմակերպութիւն է, որի ազդեցութիւնը Եւրօպայում օրից օր աւելանալու վրա է, որը խկապէս ղեկավարվում է Գլադստօնի և նրա մերձակայ կուսակիցների ցուցումներով և ունի իր տրամադրութեան տակ դրամական մեծ միջոցներ։ Սակայն Բարձրագոյն Դրան շատ պաշտօնեաներ պնդում են, որ այդ ընկերութեան ղեկը մի քանի շահախնդիր հայերի ձեռքն է, որոնք ունեն նիւթական նպատակներ միայն։“

Անգլիական „Daily Chronicle“ լրագրում տպված է „Րէյտէրի գործակալութեան“ հետևեալ հեռագիրը. „Անգլիական պարլամենտի բացման ժամանակ Թագուհու գահական ճառի մէջ արած ակնարկները, և լօրդ Ռօզբէրիի ճառի այն մասը, որի մէջ խօսվում է բարենորոգութիւնների անհրաժեշտութեան մասին Փոքր-Ասիայում, մեծ տպաւորութիւն Թողեցին թէ սուլթանի պալատում, և թէ ամբողջ Թիւրքիայում։ Տեղական լրագիրներին արգելված է իրանց կարծիքները յայտնել գահական ճառի առիթով, որի մի մասը միայն տպվեց այստեղ“։

Կ. Պօլսից „Րէյտէրի գործակալութիւնը“ հաղորդում է, որ Թիւրքաց կառավարութիւնը պաշտօնապէս հերքում է այն լուրը, որ տարածված էր Թիւրքաց արդարադատութեան մինիստրի ուղարկած շրջաբերականի մասին Թիւրքաց այն դատարաններին, որոնք քննում էին հայոց գործերը։ Մինիստրի այդ շրջաբերականը, ինչպէս ասում էին, նպատակ ունէր ազդել դատարանների վճիռների վրա։ Նոյնպէս հերքվում է Էրզրումում տեղի ունեցած հայերի նոր յուզման և քրիստոնեաներին հալածանքի ենթարկելու լուրը Սիրիայում։ Թիւրքաց կառավարութիւնը, ըստ իր սովորութեան, …

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Կ. ՊՕԼՍՈՒՄ

(Ականատեսի տպաւորութիւնները)

III

Հայոց հարցը միայն հայերին չէ, որ զբաղեցնում է այժմ Կ. Պօլսում. յոյները և Թիւրքերն ևս լարված ուշադրութեամբ հետևում են դրան։ Թիւրք ժողովուրդը և յատկապէս այն մասը, որ դպրոցական է և քաղաքակրթութեան բոլոր արտաքին երևոյթներն ունի, չափազանց վրդովված է հայոց հարցի առած անյուսալի ծաւալով և չէ ծածկում իր յուզումը։

Տարակոյս չը կայ, որ Կ. Պօլսում, վերջին ժամանակները կատարված յարձակումները և սպանութիւններն այդ ներքին յուզման արդիւնք են։ Մօլեռանդ և վայրագ ամբոխը, և կիսակիրթ դպրոցականը իրանց կատաղութիւնը բանի միջոցներով, սպանութիւններով են արտայայտում, բայց կայ մի ուրիշ խումբ, թէև շատ փոքրաթիւ, որ լուրջ կերպով մտածում է Թիւրքիայի ներկայ ընկած վիճակի և այն պատճառների վրա, որ առաջացրել են այդ անտանելի դրութիւնը։

Վերև յիշված փոքրիկ խումբը, որ կապեր ունի Թիւրքիայից փախած և Լօնդօնում ու Պարիզում ապաստանած Թիւրքերի հետ՝ ներկայացնում է մի հող, որի մէջ սկսել են ծլել Թիւրքաց կառավարութեան ներկայ անհանդուրժելի րէժիմի դէմ յայտնվող դժգոհութեան սերմերը։ Կառավարութիւնն իր կողմից շատ լաւ գիտէ այդ և աշխատում է նախ լռեցնել փախստականներին։

Այս նպատակի համար իր գործած միջոցները սովորական բաներ չեն։ Սրանից քանի մի տարի առաջ մի Թիւրք բարձրագոյն պաշտօնատար, Դակէս էֆէնտի, իր մօտ գտնված մի կլօրիկ գումարն էլ հետն առած փախչում, ապաստանում է Հռօմ և այնտեղ, ազատ երկրում, մի մեծ բրօշիւրի մէջ լոյս է հանում Թիւրք վարչութեան ներքին բոլոր տիղմերը։ Մեծ ազդեցութիւն է գործում այդ բրօշիւրը, յուզում է առաջ բերում նոյն իսկ պալատում և իսկոյն հրամայվում է ամեն ջանք գործ դնել, լռեցնել անգաղտնապահ և անհաւատարիմ պաշտօնեան։ Կաշառք կաշառքի ետևից է գնում Հռօմ. աջողում են այն աստիճանի, որ այդ պաշտօնեան այժմ Լահէյում (Հօլանդիայում) Թիւրքաց դեսպան է նշանակված։ Թիւրք կառավարութիւնը՝ ահագին գումարներ է վատնում կաշառելու համար եւրօպական լրագիրները։ Դեռ, նորերումս, 50,000 ֆրանկ ուղարկվեց Պարիզ, ֆրանսիական 3 լրագիրներին, որոնց մէջն է նոյն իսկ «Figaro»-ն, ինչպէս հաւատացնում էին։

Կ. Պօլսում, առհասարակ դպրոցի երես տեսած և փոքր ի շատէ ապահով վիճակ ունեցող Թիւրք երիտասարդութիւնը գրեթէ ամբողջապէս փչացած է. անառակութիւն, ցոփութիւն և գինովութիւն իր սովորական զբաղմունքն են, որովհետև դրանից ուրիշ բան անելու ասպարէզ չէ տրվում նրան։

Ամենախիստ հսկողութիւն է նշանակված բոլոր այն Թիւրք աստիճանաւորների և կրթված դասակարգին պատկանողների վրա, որոնց մասին հեռուից կամ մօտից կասկածի նշոյլ է երևցած։ Այժմ լրտեսները ոչ այնչափ հայերի ետևից են ընկած, որչափ բուն Թիւրքերի, որոնց դժգոհութիւնը չափազանց անհանգստութիւն է պատճառում կառավարիչ շրջաններին։ Փաշաները և զինւորական աստիճանաւորները ամենից աւելի ենթակայ են այդ լրտեսական հսկողութեան։

Ման էք գալիս հասարակաց այգում և տեսնում էք մի Թիւրք բէյ, փաշա և նրանց ետևից մի կասկածելի դէմքով մարդ, որ ուշադրութեամբ հետևում է այդ բէյերին և փաշաներին, թէ որի հետ են խօսում, ինչ են անում, ուր են գնում։ Ասում են թէ տարին 500,000 օսմանեան լիրայից պակաս գումար չէ ծախսվում լրտեսների ստուար բանակը պահպանելու և այս ու այն լրագիրը կաշառելու համար, որ բնաւ անհաւատալի չէ։ Թիւրքաց ողորմելի բիւդժէտի համար այդ հինգ միլիօն րուբլու գումարը շատ մեծ նշանակութիւն ունի։

Լրտեսների խումբն էլ այնպէս է կազմակերպված, որ նրանց գլխաւորներն էլ իրանց լրտեսն ունեն։ Այս անսովոր բանակի հրամանատար՝

թեան, յայտարարում է, որ հանգստութիւնը և կարգը թագաւորում են (?) Սիրիայում։

Կ. Պօլսից „Daily News“ լրագրի թղթակիցը՝ քննիչ յանձնաժողովի ձեռքով ներկայումս Հայաստանում կատարվող քննութեան առիթով մի քանի հետաքրքիր մանրամասնութիւններ է հաղորդում։ Օրինակ, նա, ի միջի այլոց, հաղորդում է, որ Մարսվան քաղաքի բանտում անցեալ տարվայ հոկտեմբերին հայ „ապստամբների“ թիւը հասել էր 143 հոգու։ Հոկտեմբերի վերջին նրանց բաց թողեցին, բայց յետոյ, ծնունդին, կրկին բանտարկեցին այն պատճառով, որ ասում էին, թէ իբր իրանց ազատութեան համար պարտական են Կ. Պօլսի անգլիական դեսպանի ջանքերին։ Թղթակցի խօսքով, թիւրքաց վարչութիւնը և մահմեդական հոգևորականութիւնը անդադար գրգռում են թիւրքերի ֆանատիկոսութիւնը հայերի դէմ, և այժմ նշանակված քննիչ յանձնաժողովից հայերը ոչինչ էական օգուտ չեն սպասում։ Նրանք համոզված են, որ եւրոպական պետութիւններին վաղուց յայտնի են թիւրքերի բռնութիւնները հայերի վերաբերմամբ, սակայն, չը նայելով դրան, այդ հանգամանքը մինչև այժմ ոչինչ ազդեցութիւն չունեցաւ իրանց վիճակի բարելաւութեան վրա։

Անգլիական „Standard“ լրագրին Կ. Պօլսից հաղորդում են, որ մինչև այժմս միմիայն մէկ հայ է ներկայացել քննիչ յանձնաժողովի առաջ։ Այդ հայ վկայի ցուցմունքները հակասում էին մահմետական վկաների ցուցմունքներին։

Լօնդօնի „Daily Telegraph“ լրագրին հաղորդում են հետևեալը Կ. Պօլսից. „Մի պաշտօնական հերքում տրվեց այն լուրերի դէմ, որ հրատարակվել էր Լօնդօնում այն մասին, թէ թիւրքական զօրքերը պղծել են մի հայ գերեզմանատուն Տաւրոսում։ Այդ հերքումը յայտնում է, որ իբր թէ մի քանի զինուորներ նշանակվել են պահպանելու մի գերեզման, որ կարծվում է թէ Սարդանապալ թագաւորի շիրիմն է“։

ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԵՐԻ ՀԱՐՑԸ

Վերջին տարիներս արևմտեան-եւրոպական մամուլի մէջ շատ յաճախ հաղորդվում էին տեղեկութիւններ թիւրքաց Հայաստանում եղած բանի կարգերի և կամայականութիւնների մասին։ Հայկական շատ շրջաններում անարգել գործում էին զինուորված քիւրդերը՝ յայտնի աւազակները և կողոպտողները, և բնակիչների կողմից եղած դիմադրութեան իւրաքանչիւր փորձը առիթ էր տալիս թիւրք կառավարիչներին ստեղծել երևակայական ապստամբութիւններ, գործեր սկսել պետական դաւաճանութեան մասին և ենթարկել բազմաթիւ անմեղ մարդկանց խիստ պատիժներին։

Երբ Մուսա-բէյ անունով մէկը մերկացվեց մէկ ամբողջ շարք սպանութիւնների մէջ և մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչները պահանջեցին դատի ենթարկել նրան, այն ժամանակ Բ. Դուռը մի դատաստանական քննութիւն կազմեց, որի հետևանքը առաջուց որոշված էր։ Մուսա-բէյն հանդիսաւոր կերպով արդարացրվեց, իսկ յանցաւոր ճանաչվեցին նրա զոհերը և նրանց ազգականները։

Անցեալ տարվայ հոկտեմբերին, Բիթլիսի վիլայէթի շրջաններից մէկում, ընդհանուր կոտորած արեցին շատ հայ գիւղերի ազգաբնակութեան. ընդամենը, ինչպէս ասում են, մօտ երկու հազար հոգի, որոնց թւում շատ կանայք և երեխաներ. քիւրդ հրոսակները շրջապատեցին այդ տեղը զանազան կողմերից և սառնասրտութեամբ կոտորեցին անզէն բնակիչներին, համաձայն թիւրքաց ադմինիստրատոր Զէքի-փաշայի կարգադրութեան։ Ապա Բ. Դուռը պարգևատրեց Զէքի-փաշային հայ հպատակների հնարաւոր ապստամբութիւնը օրինակելի կերպով ճնշելու համար, որոնք իբր թէ ցանկանում էին միանալ քիւրդերի հետ աւարառութիւնների համար և որոնք մի և նոյն ժամանակ հրաժարվում էին հարկերը վճարելուց։

Գործը այս անգամ չափազանց անարդար էր, և չէր կարող թաղված մնալ կեղծ պաշտօնական հաշիւներում. Սասունի շրջանի հայերի վերաբերմամբ կատարած չը լսված գազանութիւնները հասան անգլիական հիւպատոսների և թղթակիցների ականջին, և Լօնդօնի գլխաւոր լրագիրները, իրանց գլուխ ունենալով «Times», աղմուկ բարձրացրին, որը մասամբ յիշեցնում էր 1876 թւի յուզմունքը բաշիբուզուկների գործողութիւնների առիթով Բօլգարիայում։ Անգլիացիները պարտաւոր էին ամենից առաջ իրանց վիրաւորված զգալ թիւրքաց վարչութեան խայտառակ սիստեմից Հայաստանում, որովհետև 1878 թւի Կիպրոսի դաշնագրով Թիւրքիան պարտաւորվեց Անգլիայի առաջ մտցնել իր փոքր-ասիական շրջաններում անհրաժեշտ րէֆօրմներ հայոց ապահովութիւնը երաշխաւորելու համար, իսկ Անգլիան իր կողմից յանձն առաւ թիւրքաց կալուածքների պաշտպանութիւնը, որի համար ստացաւ Կիպրոս կղզին։ Բացի դրանից, Բէրլինի դաշնագրով (61-դ) Թիւրքիան պարտաւոր էր «կատարել, առանց որ և է յետաձգման, բարւոքումներ և րէֆօրմներ հայաբնակ շրջանների վարչութեան մէջ, և երաշխաւորել վերջինների ապահովութիւնը քիւրդերից և չէրքէզներից»․ մի և նոյն ժամանակ Բ. Դրան վրա պարտաւորութիւն էր դրված պարբերաբար հաղորդել մեծ պետութիւններին այդ նպատակով ձեռք առած միջոցների մասին, որոնց գործադրութիւնը ենթակայ է վերոյիշեալ պետութիւնների կօնտրօլին։

Այդ պատճառով եւրոպական դիպլօմատները ոչ միայն բարոյական, բայց և պաշտօնական իրաւունք ունէին միջամտելու թիւրքաց իշխանութիւնների և նրանց հպատակների մէջ եղած յարաբերութիւնների մէջ. մեծ պետութիւնները մասամբ պատասխանատուութիւն յանձն առան Հայաստանի կարգերի համար, և անգլիական կառավարութիւնը առանձին եռանդով աշխատում էր Սասունում տեղի ունեցած չարագործութիւնների բազմակողմանի և անկողմնապահ քննութիւն կատարել տալ։

Բ. Դուռը երկար ժամանակ խուսափում էր զանազան պատրուակներով, հերքելով մինչև իսկ քիւրդերի արիւնահեղ և կամայական գործողութիւնների փաստն անգամ. բայց վերջ ի վերջոյ մի առանձին յանձնաժողով նշանակեց արևմտա-եւրոպական դելեգատների մասնակցութեամբ, գործը տեղն ու տեղը ուսումնասիրելու համար։

Յանձնաժողովը մինչև այժմ չէ գնացել գործողութեան տեղը, իսկ համող ցրտերի պատճառով մինչև անգամ հարց ծագեց յետաձգել էկսպէդիցիան մինչև գարունը, որովհետև տեղական իշխանութիւնները կաջողացնեն մասամբ ջնջել կատարված յանցանքների հետքերը մինչև քննութեան սկսվելը։

Իսկապէս այդ տեսակ քննութիւնները մնում են առանց որ և է գործնական հետևանքի. թիւրքաց գործ դրած եղանակները և հայեացքները չեն փոխվի, իսկ վարչութիւնը առաջվան պէս կը յանձնի քիւրդերին և բաշիբուզուկներին կարգ հաստատել քրիստոնեաների մէջ։ Մինչև որ թիւրքաց հայերը կը գտնվեն թիւրքաց կառավարիչների իշխանութեան տակ, նրանք միշտ ենթակայ կը լինեն անօրէնութիւնների և բռնութիւնների...

«Вѣстникъ Европы»

ՌԷՖՕՐՄՆԵՐԻ ՆԱԽԱԳԻԾԸ

(Կ. Պօլսից)

«Քննիչ յանձնաժողովը դեռ ես սպասում է Մուշում, մինչև որ ձիւները կը հալվեն և ճանապարհները կը բացվեն դէպի Սասուն։

«Կ. Պօլսում, այդ ժամանակամիջոցում, քննում են այն բարենորոգումների հարցը, որ պէտք է մտցվեն հայոց վիլայէթներում։ Անցեալ երկուշաբթի մեծ վէզիրը այդ առիթով խորհրդակցում էր արտաքին գործերի և արդարադատութեան մինիստրների հետ։ Սուլթանին առաջարկված են մի շարք նախագծեր, որոնցից այժմ վերջնական ընտրութիւն են անում։ Շատերը կարծում են, թէ Բ. Դուռը պէտք է շտապէ նախապէս հաղորդելու այդ նախագծերը Եւրօպային, որպէս զի վերջը չը պահանջեն նրանից բարենորոգումներ մտցնել Անատօլիայի և մինչև անգամ եւրոպական Թիւրքիայի բոլոր վիլայէթներում։ Ուրիշ խօսքով,—Բ. Դրանը խորհուրդ են տալիս զոհել մի քանի սենեակներ՝ ամբողջ տունը փրկելու համար։ Թիւրքիան միշտ կորցնում և վնասվում էր՝ իր վճիռները դանդաղութեամբ կատարելու պատճառով։

«Ներկայ դէպքում, անգլիական թագուհու ճառից յետոյ, որը այստեղ մեծ տպաւորութիւն գործեց, միմիայն սուլթանի նախաձեռնութիւնը րէֆօրմներ մտցնելու գործում կարող էր հարցի ընդհանրանալու առաջն առնել։ Բայց սուլթանը բաւականանում է նախագծերի ուսումնասիրութեամբ, չը կամենալով նախօրօք որոշել քննութեան հետևանքը։ Առաջարկելով այժմ և եթ բարենորոգումներ մտցնել, թիւրքաց կառավարութիւնը կարծես թէ կը խոստովանվէր, որ հայոց ագիտացիան հետևանք է թիւրքաց անբաւարար վարչութեան։ Բացի դրանից, թիւրքերը չեն հաւատում անգլիական մինիստրութեան վճռական քայլին, մի մինիստրութեան, որը յենվում է թոյլ մեծամասնութեան վրա պարլամենտում։ Լօրդ Րօզբէրիի մինիստրութիւնը, չը նայելով հայերի դրդումներին և անգլիական մամուլի աղմկալի ագիտացիային, չի վստահանայ ստիպողական միջոցներ գործ դնել Թիւրքիայի վերաբերմամբ։ Կ. Պօլսում յոյս են դնում ներքին բարդութիւնների վրա Անգլիայում, պարլամենտի արձակման վրա և այլն։

«Ռուսաստանը նոյնպէս, ըստ երևոյթին, դիտաւորութիւն չունի հանդէս գալ ներգործական դերում։ Սուլթանը այդ պատճառով վճռել է սահմանափակվել սպասողական քաղաքականութեամբ՝ յարմար րօպէն ձեռք գցելու համար։ Սակայն անցքերը հեշտ կարող են կրկին անգամ խաբուսիկ դարձնել այդ սպասելիքները։

«Այստեղի քաղաքական շրջաններում սպասում են, որ անգլիական կառավարութիւնը կը դիմի պետութիւններին՝ առաջարկելով եւրոպական կօնֆէրենցիա հրաւիրել հայոց խնդիրը լուծելու համար։ Պարլամենտի բացումից առաջ Րուստեմ փաշան, ինչպէս ասում են, դիմեց լօրդ Կիմբերլէին բարեկամական խնդիրքով՝ չը մտցնել գահական ճառի մէջ հայոց գործերին վերաբերեալ յայտարարութիւնները, որովհետև քննիչ յանձնաժողովը դեռ ես չէ աւարտել իր միսիան։ Լօրդ Կիմբերլէյ պատասխանեց, որ բրիտանական կառավարութիւնը չէ կարող խուսափել պատասխանել մի այնպիսի հարցին, որը յուզում է անգլիական հասարակական կարծիքը։ Այդ խօսքերից երևում է, որ Լօնդօնում հարկաւոր չեն համարում խնայել Թիւրքիան։»

«Новости»

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՍԵՍԻԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱԿՏԸ

Փետրվարի 14-ին, երեքշաբթի օր, Ներսիսեան դպրոցը տօնեց իր գոյութեան 71-րդ տարեդարձը։ Վանքի մայր եկեղեցում առաւօտեան պատարագից յետոյ կատարվեց հոգեհանգիստ դպրանոցի հիմնադիր Ներսէս V-րդ Աշտարակեցու յիշատակին։

Ապա դպրանոցի դահլիճում կատարվեց մի հանդէս, որին ներկայ էին թէ դպրոցի հոգաբարձութիւնը և թէ հասարակութեան խուռն բազմութիւն։ Հանդէսը բացվեց երգերով, որ աշակերտական խումբն երգում էր ուսուցիչ Եկմալեանի ղեկավարութեամբ։

Հերթակալ հոգաբարձու Ի. Բուղդանեանը կարդաց դպրոցի տնտեսական հաշիւը 1893—94 ուսումնական տարվայ համար, իսկ տեսչի պաշտօնակատար Ց. Սաղաթելեանը կարդաց դպրանոցի ուսումնական մասի համառօտ հաշիւը և ապա մի երկար ճառի մէջ յայտնեց այն կարծիքը, թէ ներկայումս մեր բոլոր թեմական դպրանոցները, որոնց թւում և Ներսեսեան դպրոցը կարօտ են մեծ բարեփոխութեան և թէ այդ բարեփոխութեան հարցը յարուցանելու ինիցիատիվը պէտք է իրանց վրա առնեն Ներսիսեան դպրոցի ղեկավարները միայն այն պայմանով, որ բարեփոխութեան ծրագիրը վաղօրօք հասարակական քննադատութեան նիւթ դառնայ, բազմակողմանի ուսումնասիրվի և ապա վերջնականապէս կազմվի՝ իբրև լուրջ ուսումնասիրութեան արդիւնք։

Ապա ուսուցիչ Դաղբաշեանը կարդաց մի ճառ Ներսէս V Աշտարակեցու նշանակութեան և գործունէութեան մասին։ Նա պատկերացրեց ունկնդիրների առաջ այն վիճակը, որի մէջ գտնվում էին դարիս սկզբին հայ հասարակութիւնը և հոգևորականութիւնը և ցոյց տուեց թէ ինչ ծանր, հոգեմաշ կռիւ ստիպված էր մղել Ներսէս Աշտա-

---

սէրխաֆիէ Ահմէդ-փաշայի վրա էլ Պօլսի բարձր դասակարգից մի հայ-կաթօլիկ երիտասարդ է նշանակված եղել լրտես. բայց վերջին դէպքերի վրա, նրան փոխարինել են մի յոյնով։ Այս դրութեան դէմ թիւրքերի որոշ խմբի մէջ գրգռութիւնը վերջին ծայր է հասել. բայց ամենքը խեղդում են իրանց ձայնը, որովհետև փոքրիկ մի կասկածի համար իրանց կեանքը վտանգի պիտի ենթարկվէր։ Գտնվում են սակայն այնպիսիներն էլ, որոնք զանազան անմեղ պարսիկ մանրավաճառների ձեռքով տպած յայտարարութիւններ են ցրվում տաճիկ տներում, և Լօնդօնում ու Պարիզում հրատարակված թիւրք յեղափոխական թերթեր, յայտարարութիւններ և բաց նամակներ են հասցնում թիւրք պաշտօնատներին։

Կ. Պօլսի թիւրք լրագիրներն էլ այնպէս խիստ գրաքննութեան են ենթարկված, ինչպէս բոլոր միւսները և ամեն մի դէպք, որ կարող էր հասարակաց ուշադրութիւնը հրաւիրել, այն ձևով է հրատարակվում, ինչպէս որ ոստիկանութիւնը կը պահանջէ։ Ամեն մի ազդեցիկ դէպքի մասին լուր, որը անհնար էր բոլորովին թագցնել, պատրաստ, խմբագրված ձևով հաղորդվում է թիւրք լրագիրներին և միւսներին էլ հրամայվում է, որ նոյնը թարգմանեն և արտատպեն, առանց ուրիշ դիտողութիւնների։ Պօլսի գրաքննիչներն իրանք էլ շփոթվել են և չը գիտեն թէ ո՛րը պէտք է թոյլ տալ, ո՛րը արգելել, ուստի շատ խիստ են վարվում իրանց պաշտօնի մէջ։

Չը նայելով դրան, լրագիրները դեռ ես վստահ չեն, թէ ապահով են ոստիկանութեան դիտողութիւններից, որովհետև շատ անգամ պատահել է և պատահում է, որ գրաքննիչի ստորագրութեամբ հրատարակված մի յօդուածի դէմ այս կամ այն, նոյն իսկ բոլորովին կողմնակի անձից կամ պաշտօնարանից նկատողութիւն լինի և ահա լրագիրը անպայման դադարեցնում են. այդ անպայման էլ թղթի վրա միայն գոյութիւն ունի, կամ ձևի համար է միայն տրվում. յանկարծ տեսնում էք, երկու օր յետոյ, սրա կամ նրա միջնորդութեամբ նորից սկսել է լոյս տեսնել։

Փանկալթիի ոճրի դէպքից մի օր յետոյ, երբ 13 մարդ զոհ գնացին թիւրք զինուորականի կրօնամոլ կատաղութեան, Պօլսի գերմանական «Osmanische Poste» լրագիրը, գրաքննիչի թոյլտուութեամբ, համարձակվել էր հրատարակել թէ՝ լուրերի համաձայն, ոճրագործը էսպապջի-բաշիի, այսինքն հանդերձապետի (ենթադրվում էր սուլթանի) որդին էր, և ահա «Osmanische Poste» լրագիրը դադարեցնում են անպայման և վերջնականապէս։ Երկու օր անցաւ, սրճարանում դարձեալ նոյն լրագիրը տեսանք։ Բառերն իրանց իսկական նշանակութիւնը կորցրել են Կ. Պօլսում։

Եւ ահա այսպիսի վիճակի մէջ՝ թիւրքերի խելահաս մասը, որ, ինչպէս ասեցինք, ստրուկ թիւ չէ կազմում, յոյս է տածում, թէ հայոց խնդիրը առիթ կը լինի, որ Հայաստանի բարենորոգումներից յետոյ, կարգը կը գայ վերջապէս ընդհանուր երկրի մէջ էլ բարենորոգումներ մուծանելու։ Այն խոնարհումները և զիջողութիւնները, որ ամեն օր անում է թիւրք կառավարութիւնը եւրոպական դեսպաններին, զայրոյթ են առաջացնում իրերը մինչև այդ աստիճան հասցնողների դէմ։

Եւրոպական պօստերով ստացված բոլոր լրագիրները, որոնց մէջ յօդուածներ կան հայոց խնդրի մասին, այդ դասակարգի թիւրքերը նոյնպէս հետաքրքրութեամբ—բայց գաղտագողի—կարդում են, որչափ ոչ-թիւրքերը։ Ֆրանսիական «Temps» լրագրի յունվարի 26-ի համարը, ուր մի խիստ յարձակողական առաջնորդող յօդուած կար «Les affaires d'Arménie» վերնագրով, թիւրքերը անյագութեամբ կարդում էին, որչափ այդ իրանց կարելի էր լինում, լրտեսների աչքից ծածուկ։ «Temps» լրագրի այդ համարի համար կառավարութիւնը տեղեկութիւն ստանալով հեռագրով, կարգադրել էր, որ երկաթուղու կայարանում արգելեն մուտքը Կ. Պօլիս։ Բայց ուշացել էին. գրաքննիչն ու ոստիկանութիւնը, սովորական արևելեան դանդաղութեամբ, երեկոյեան գնացքին էին գնացել, մինչդեռ ֆրանսիական պօստն արդէն նոյնը ստացել և ցրվել էր առաւօտեան. և այդ նշանաւոր յօդուածը ազատ կարդացվում էր և ծախվում Պօլսի փողոցներում։

Ականատես

բակեցին խաւարի արբանեակների դէմ, մինչև որ կարողացաւ հիմնել Ներսիսեան դպրանոցը։

Հանդէսը վերջացաւ երգով և պահպանիչով, որ, առաջնորդի բացակայութեան պատճառով, ասաց Համազասպ վարդապետը։

ՖԻԼՕՔՍԵՐԱՅԻ ԴԷՄ ԿՌԻՒԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Երկրագործութեան մինիստրը, որ մեծ նշանակութիւն է տալիս գաւառական գործողների ձայնին, այս օրերս դիմել է կայսերական Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան խորհրդին մի նոր առաջարկութեամբ՝ յայտնել ընկերութեան կարծիքը Ֆիլօքսերայի դէմ մաքառելու գործի կազմակերպութեան մասին։

Ընկերութիւնը արդէն այդ խնդրի վերաբերութեամբ գումարեց մի ժողով, որ տեղի ունեցաւ երեքշաբթի, ամսիս 14-ին. միւսն էլ նշանակված է վաղը, ուրբաթ, ամսիս 16-ին։

Ընկերութեան անդամների մեծ մասը այն կարծիքն է յայտնում, որ Ֆիլօքսերայի դէմ մաքառելու գործի համար պէտք է պատրաստել գաւառներում՝ գիւղերում և կալուածքներում տեղական գործողներ, որոնք սովորեցնէին մեր այգեգործներին, թէ ինչպէս խնամել վազը, ինչպէս ձեռք բերել և զարգացնել ամերիկական խաղողի տեսակների և տեղական տեսակների պատուաստները, ինչպէս դիմադրել խաղողի բազմատեսակ հիւանդութիւններին, օրինակ միլդիու, անտրակնօզ և այլն։

Ընկերութիւնը կարծում է, որ այդ նպատակին կարելի է հասնել կազմելով տեղական մասնաժողովներ և հրաւիրելով յատուկ ինստրուկտօրներ, որոնք կատարէին և ուսուցչի, և փորձեր անողի պաշտօն։

Երկրորդ նիստից յետոյ Գիւղատնտեսական ընկերութեան խորհուրդը կը կազմի մի զեկուցում, որ կուղարկի երկրագործութեան մինիստրին։ Այդ զեկուցումը ընկերութեան անդամների կարծիքների հետ կը ներկայացվէն այն կենտրօնական մեծ ֆիլօքսերային ժողովին, որ հրաւիրված է Պետերբուրգում նիստեր կազմելու, փետրվարի վերջում, կամ մարտի սկիզբներին։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ախալքալաք, յունվարի 30-ին

Բարեգործական ընկերութեան Ախալքալաքի ճիւղի վարչութեան նախաձեռնութեամբ, նոր տարի գիշերը, քաղաքային դպրոցի դահլիճում՝ յօգուտ ընկերութեան տեղական ճիւղի՝ կայացաւ մի պարերեկոյթ, ժողովրդական և ազգային երգերի և պարերգերի բաժնով։

Մուտք եղաւ՝ տոմսակների վաճառումից 113 ր., նուէր 9 ր., բուֆէտից և ընթրիքից 159 ր. 49 կ., ընդամենը 281 ր. 49 կ.։ Ծախս՝ 116 ր. 47 կ., որը դուրս գալով ընդհանուր մուտքից, զուտ արդիւնք մնում է 165 ր. 2 կ.։

Վարչութիւնս պարտք է համարում իր խորին շնորհակալութիւնը յայտնելու այստեղի քաղաքային դպրոցի յարգելի վարչութեան, որը պատրաստակամութեամբ ուսումնարանի ամբողջ շինութիւնը դրեց վարչութեանս տրամադրութեան տակ. պ. Տօնականեանին, որը սիրով և յօժարութեամբ երկսեռ սիրողների քառաձայն խումբը պատրաստեց, երեկոյթին խումբը կառավարեց և ժողովրդական գեղեցիկ երգերով մեծ բաւականութիւն պատճառեց երեկոյթի հիւրերին, և այն յարգելի տիկիններին, օրիորդներին և պարոններին, որոնք բարեհաճեցին խմբական երգեցողութեան մասնակցելու և դրանով նպաստեցին վարչութեանս տարեկան երեկոյթի կատարեալ աջողութեան։ Վարչութիւնս հրապարակով շնորհակալութիւն է յայտնում նոյնպէս և տեղիս ռուսական աստիճանաւորների համքարութեան, որն իր համքարական դրամարկղից անցեալ դեկտեմբերին, իր ներկայացուցիչ Սարգիս Պապոյեանի միջոցով՝ նուիրեց վարչութեանս 10 ր. և խոստացաւ կըրկնել իւրաքանչիւր տարի։

Վարչութեան նախագահ՝ Զ. Տէր-Գրիգորեանց

Գործավար՝ Ս. Աղաբալեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լօնդօնի «Morning Post» լրագրին հեռագրում են Պետերբուրգից, որ հայոց կաթողիկոսը այլ ևս չի գնայ Պետերբուրգ։

—

Մեզ մի նամակով Երզրումից հաղորդում են հետևեալը. «Մուշից ստացված է հետևեալ հիշղ տեղեկութիւնը. քննիչ յանձնաժողովը դանդաղ է գործում, բայց հաւաքած տեղեկութիւնները աջող են հայոց հարցի համար»։

—

Ամենայն հայոց կաթողիկոսը փետրվարի 14-ին Բաթումից ճանապարհ ընկաւ դէպի Նօվօրօսիյսկ։ Մեզ հաղորդում են, որ Բաթումի հայերը մտադիր էին կաթողիկոսի ճանապարհածախսը մինչև Նօվօրօսիյսկ իրանց վրա առնել։

—

Այս օրերս Թիֆլիսի Առևտրական բանկը վճռեց մեծացնել իր դրամագլուխը մինչև 2 միլիօն րուբլի, 1 միլիօն րուբլի գումարի ակցիաների երրորդ հրատարակութեան միջոցով։ Նախագծի համաձայն, պահեստի դրամագլուխը ներկայ տարվայ վերջը կը հասնի համարեա կէս միլիօն րուբլու։ Թիֆլիսի Առևտրական բանկը ներկայումս բաժանմունքներ ունի Բաքւում, Բաթումում, և այս ամսվայ ընթացքում կը բացվի Երևանում։

—

Լսում ենք, որ Սինօդի անդամ է հաստատված Աշոտ վարդապետ Շախեան։ Այդ վարդապետը այժմ Ալէքսանդրօպօլի յաջորդի պաշտօն է վարում։

—

Թիֆլիս քաղաքի պատգամաւորութիւնը, ինչպէս հեռագրում են Պետերբուրգից տեղական ռուս լրագիրներին, փետրվարի 10-ին հոգեհանգիստ կատարեց և մի արծաթեայ պսակ դրեց Ալէքսանդր III կայսրի գերեզմանի վրա։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Խորէն եպիսկոպոս նշանակվում է Աստրախանի թեմի ժամանակաւոր կառավարիչ։

—

Ռուսաց համակրելի ամսագիրներից մէկն էլ, «Вѣстникъ Европы», իր կարծիքը յայտնեց հ ա յ ո ց հ ա ր ց ի մասին։ Ամսագրի յօդուածը թարգմանաբար առաջ ենք բերում «Մշակի» այս համարում։

—

Մեր ընթերցողների ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում «Новое Обозрѣніе» լրագրում տպագրվող «Լօնդօնի նամակների» վրա, որոնք բացառապէս վերաբերվում են հայոց հարցին և բաւական հետաքրքիր են։ Առիթից օգուտ ենք քաղում յայտնելու, որ ռուսաց լրագիրներից միայն «Новое Обозрѣніе» լրագիրն է, որ ուշադրութեամբ հետևում է հայոց հարցին, աշխատելով արձանագրել այն բոլորը, ինչ որ վերաբերում է մեր հարևան թիւրքահայերի վիճակին։

—

Փետրվարի 13-ին, գիշերը, սաստիկ փոթորիկ եղաւ Թիֆլիսում։ Շատ հին տների կտուրները վնասված են փոթորիկից. շրջակայ այգիներում փոթորիկը արմատահան է արել շատ ծառեր։ Յաջորդ օրը, փետրվարի 14-ին, քամին հանդարտվեց, և երէկ քաղաքում եղանակը գարնանային էր։

—

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ մեզ գրում են հետևեալը. «Փետրվարի 10-ին սիրողները, հայոց ուսումնարանի դահլիճում, ներկայացրին Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկանները»։ Ամբողջ դահլիճը լի էր երկու սեռի հասարակութեամբ, որ ներկայացման ամբողջ ընթացքում ուրախ տրամադրութեան մէջ էր։ Համարեա բոլոր տոմսակները ծախվել էին։ Բուֆէտը տուեց մօտ 15 ր. զուտ արդիւնք։ Ճիշդ հաշիւ դեռ տեսնված չէ, բայց հաւանական է, որ զուտ արդիւնք մնայ մօտաւորապէս 170 րուբլի, որ պէտք է ստանայ Բարեգործական ընկերութեան տեղական ճիւղը։ Առանձին շնորհակալութեան արժանի են՝ օր. Պետրոսեան և տ. Ջիլինկարեանց, որոնք սիրով մասնակցեցին ներկայացման։ Հասարակութեան գովասանքից խրախուսված, սիրողները մտադիր են շուտով ներկայացնել Պարոնեանի «Բաղդասար աղբարը»։ Մի նկատողութիւն. բեմին յարմարեցրած պիէսան այն համը չունի, ինչ որ մարդ ստանում է Պարոնեանի հեղինակութիւնը կարդալով, գուցէ այն պատճառով, որ լեզուն փոխած է, տեղ-տեղ Թիֆլիսի ոճեր են խառնած, մինչդեռ, մեր կարծիքով, անհամեմատ լաւ կը լինէր, եթէ լեզուն թողնվէր Պօլսի բարբառը»։

—

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեզ գրում են. «Կիրակի օր, հայոց ուսումնարանի դահլիճում մի ճաշկերոյթ տրվեց ի պատիւ Վեհափառ կաթողիկոսի։ Ճաշին հրաւիրված էին, ի միջի այլոց, փոխ-նահանգապետի պաշտօնակատարը և քաղաքագլուխը։ Ճաշից յետոյ կաթողիկոսը մի քանի խօսք ուղղեց պանդուխտ մշակներին և օրհնեց նրանց։»

—

ՍՂՆԱԽԻՑ մեզ գրում են. «Ամսիս 8-ին ուսուցչական խումբը, շատ արգելքների յաղթելով, սիրողների մասնակցութեամբ տուեց մի ներկայացում։ Ներկայացրին «Քանդած օջախ» կոմեդիան և «Երկուսս էլ քաղցած ենք երկուս էլ փող չունենք» վօդեվիլը։ Ներկայացումը շատ աջող անցաւ շնորհիւ տ. Բիւչարեանցի, օր. օր. Եարեանցի, Գոճեանցի և ուրիշ փորձված սիրողների։ Հանդիսականները վարձատրում էին սիրողներին բուռն ծափահարութիւններով։ Ներկայացումից գոյացաւ 100 րուբլի, որից դուրս գալով 20 ր. ծախս, զուտ արդիւնք մնաց 80 րուբ., որը և յանձնվեց հայոց ուսումնարանների հոգաբարձութեանը։ Ներկայացումը արդիւնքի կողմից անհամեմատ աջող կը լինէր, եթէ վերին աստիճանի վատ եղանակը չը խանգարէր»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԵԻՐՕՊԱՑԻՆԵՐԻ ԵՐԿԻՒՂԸ Կ. ՊՕԼՍՈՒՄ

Կ. Պօլսից «Daily News» լրագրին հեռագրում են հետևեալը. «Այս օրերս մեծ պետութիւնների դեսպանները ժողովվելով, քննում էին այն հարցը, թէ ներկայումս Բէրայի և Ստամբուլի փողոցներով անցնելը վտանգաւոր է դառնում եւրօպացիների համար։ Այդ ժողովում վճռվեց՝ դեսպանութիւնների թարգմաններին ուղարկել արտաքին գործերի մինիստրի մօտ և նրա ուշադրութիւնը հրաւիրել այն հանգամանքի վրա, որ Կ. Պօլսում ապրող օտարահպատակները մեծ երկիւղի մէջ են՝ փողոցներում յաճախ տեղի ունեցող յարձակումների և մինչև անգամ սպանութիւնների պատճառով։ Մանաւանդ կանայք յաճախ ենթարկվում են վիրաւորանքների կոպիտ զինուորների կողմից։ Առհասարակ եւրօպական ազգաբնակութիւնը շատ վրդովված է գործերի այդպիսի դրութիւնից։ Կարծում են, որ թիւրքաց կառավարութեանը կանվեն համապատասխան առաջարկութիւններ եւրօպական պետութիւնների կողմից և Բ. Դռնից կը պահանջվի, որպէս զի միջոցներ ձեռք առնվեն Կ. Պօլսում ապրող օտարահպատակների կեանքը և սեփականութիւնը ապահովելու համար։

«Վերջին ժամանակներս բազմաթիւ գանգատներ են տրված այն թիւրք զինուորների դէմ, որոնք անվայել և կոպիտ կերպով են վերաբերվում փողոցներում պատահող եւրօպացի կանանց։ Այդ պատճառով հէնց որ մթնում է, Կ. Պօլսի փողոցները դատարկվում են և ոչ ոք չէ համարձակվում, առանց խիստ կարիքի, փողոց դուրս գալ արևի մայր մտնելուց յետոյ։»

ՆԱՄԱԿ ԱՆԳԼԻԱՅԻՑ

Լօնդօն, փետրվարի 2-ին

Առաջիկայ պարլամենտական նիստերում մի յայտնի տեղ պէտք է բռնի հայոց հարցը, որի մասին խօսված է գահաճառի մէջ։

Ազատական կուսակցութիւնը, որի ձեռքն է կառավարութեան ղեկը, թէև մեծամասնութիւն է կազմում պարլամենտում, բայց այդ մեծամասնութիւնը համեմատաբար այնքան մեծ չէ, որ ներկայ մինիստրութիւնը կարողանայ ազատօրէն գործել և յայտնի ռիսկեր իրան թոյլ տալ։

Ընդդիմադիր կուսակցութիւնը, որ բաղկացած է պահպանողականներից, ընդհանրապէս թիւրքասէր է և եթէ ցանկանայ՝ կարող է մեծ աղմուկ հանել և թուլացնել կառավարութեան գիտաւորութիւնները՝ կարգի բերելու Փոքր-Ասիայի քրիստոնեաների կեցութիւնը։ Պէտք է նկատել, որ արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ մ ն ա յ ո ւ ն պաշտօնեաները թիւրքիայի կողմնակիցներ են և ինչ կուսակցութեան ձեռքին էլ լինի կառավարութեան ղեկը, նրանք սաստիկ կը դիմադրեն հին աւանդական քաղաքականութեան մէջ փոփոխութիւններ մտցնելուն։

Այդ պաշտօնեաները այն կարծիքի են, որ պէտք է կարելի եղածին չափ զօրեղ պահել Թիւրքիան, որպէս զի նա դիմադրի ռուսաց արշաւանքներին։ Նրանց հոգը չէ քրիստոնեաների ջարդվելը և մինչև անգամ մի ազգի անհետանալը։ Այնպէս որ այդ մարդկանց համար Թիւրքիայի պաշտպանութիւնը մի ռազմագիտական-դիւանագիտական խնդիր է, որ հեռաւոր կապակցութիւն ունի նոյն իսկ Հնդկաստանի պաշտպանութեան խնդրի հետ։

Անգլիան միշտ ջանացել է իր և ուրիշ պետութիւնների մէջ տեղ բ ը ֆ ֆ ը ր երկիրներ ունենալ, ինչպէս շոգեկառքերի մէջ կան բըֆֆըրներ, որոնք ճնշման ազդեցութեան տակ սղմվում են և շոգեկառքերը պահպանում ընդհարումից։ Այդպէս բ ը ֆ ֆ ը ր երկիրներ են ճանաչված Թիւրքիան, Պարսկաստանը և Աֆղանիստանը։ Անգլիական ազատականների մի մասը արդէն այլ ևս չէ նայում Թիւրքիայի վրա, իբրև բ ը ֆ ֆ ը ր ի վրա, մանաւանդ որ արևելեան վերջին պատերազմից յետոյ շատ փոփոխութիւններ են առաջ եկած։

Մինչև այժմ Անգլիայի կառավարչութիւնները, թէ պահպանողական և թէ ազատական, միշտ ջանացել են, որքան կարելի է, թիւրքաց հայերի սարսափելի դրութիւնը ծածկած պահել անգլիական ժողովրդից։ Բայց վերջին տարիների եղելութիւնները, և նա մանաւանդ Սասունի կոտորածը, անկարելի են դարձրել այդ բանը։ Հիմա կառավարութիւնը պարտաւորված է մի բան անելու, մանաւանդ որ Թիւրքիան արդէն քայքայվելու վիճակի մէջ է։

Անգլիական ժողովուրդը յուզված սպասում է, թէ ինչպէս կը պարզվի այդ խնդիրը։ Նա չի ցանկանայ, որ Անգլիայի ստորագրութիւնը կըրող դաշնագրով ապահովված մի ազգ, աներևակայելի տանջանքների և հալածանքների մէջ ապրի։ Զանազան լրագիրներ և հասարակական հիմնարկութիւններ ջանք են գործ դնում տեղեկութիւններ ժողովելու թէ Սասունի և թէ առհասարակ ամբողջ թիւրքաց Հայաստանում տեղի ունեցող դէպքերի ընդհանուր վիճակի մասին։

Այդ նպատակին պէտք է ծառայի և նորերս հիմնված Arménian Alliance London ընկերութիւնը (48, Doughty Street, London W. C.), որ իր նպատակը դրել է, ի միջի այլոց, հետևեալը.

Ա ռ ա ջ ի ն՝ տեղեկութիւններ հաւաքել թիւրքաց Հայաստանի ժողովրդի վիճակի մասին և հաղորդել Անգլօ-Հայկական ընկերութեանը, աւելացնելով ծանօթութիւններ, բացատրութիւններ և խորհուրդներ յարուցված խնդիրների մասին և այդպիսով նպաստել հարցի ճիշդ ուսումնասիրութեան և նրա զարգացման կանոնաւոր ընթացքին։

Ե ր կ ր ո ր դ՝ օգնել կազմելու Մեծ Բրիտանիայի զանազան կէտերում նիստեր, ժողովներ և տեսնախօսութիւններ անելու՝ յարուցված խնդրի հետ ծանօթացնելու անգլիական ժողովրդին և հրատարակել նոյն նպատակով յօդուածներ և գրքոյկներ։

Ընկերութեան այդ օրինական, լուրջ և միանգամայն վստահելի գործունէութիւնը կարող է նպաստել և լոյս սփռել այս կնճռոտ խնդրի էութեան վրա։

Ալբիօն

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ դրուզները քանդեցին Լիբանանի սահմանի վրա նահանգապետի տունը, որին աջողվեց ազատվել՝ փախուստ տալով Դամասկոս։

—Եւրօպական լրագիրները հաղորդում են, որ թիւրքաց գանձարանի դրութիւնը յուսահատական է։ Չը նայելով, որ 1895 թւի համար հարկերն աւելացրած են, թիւրքաց գանձարանը շատ դժուարութեամբ է միջոցներ գտնում ընթացիկ ծախսերը ծածկելու համար։

—Անգլիական լրագիրները եգիպտական խէդիվին անփորձ պատանի են անուանում։ «Times» լրագիրը հաւատացնում է, որ խէդիվի կողմնակիցները դրդում են արաբներին սրի անցկացնելու անգլիացիներին։

—Հռոմից հեռագրում են, որ պապը մի կոնդակ է պատրաստում, որը մտադիր է ուղարկել աւստրիական հոգևորականութեանը հակասեմիտականութեան դէմ։

—Բրիւսէլից հեռագրում են, որ այնտեղ կալանաւորել են իտալացիներին, որոնց մօտ ռումբեր են գտնվել։

"ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 14 փետրվարի: Վիլէնի զինուորական շրջանի զօրքերի հրամանատար գեներալ Ն. Գանէցկի նշանակված է պետական խորհրդի անդամ: Գեներալ Գանեցկուն շնորհված է միևնոյն ժամանակ, Ամենաողորմած հրովարտակի հետ միասին, ս. Անդրէյ Նախակոչի շքանշանը:

«Гражд.» լրագիրը լսել է, որ ռուսաց նաւատորմը, գերմանական կայսրի հրամանով, կուղարկվի Հիւսիսային ջրանցքի բացմանը:

«Бирж. Вѣд.» լրագրի տեղեկութիւնների համեմատ, պետական խորհրդի քննութեան է առաջարկված մուրհակային նոր կանոնադրութեան նախագիծը:

ՎԻԷՆՆԱ, 14 փետրվարի: Մեծ իշխան Վլադիմիր Ալեքսանդրովիչին կայարանում դիմաւորեցին կայսրը և բոլոր էրցհերցոգները ռուսական համազգեստներով և սիրալիր կերպով ողջունեցին: Կայսրը ապա գնաց Մեծ իշխանի հետ ռուսաց դեսպանատուն, ուր Մեծ Հիւրը կը բնակվի Վիէննա մնալու ամբողջ ժամանակը:

ԲԵՐԼԻՆ, 14 փետրվարի: Կայսրը գնաց Վիէննա:

ՊԱՐԻԶ, 13 փետրվարի: Այս օրերս ֆրանսիական կառավարութիւնը հրաւէր կուղարկի բոլոր պետութիւններին մասնակցելու 1900 թուի համաշխարհային ցուցահանդէսին:

ԼՕՆԴՕՆ, 13 փետրվարի: Հեռագիր Շանգհայից. «Չիֆուից այստեղ եկած բրիտանական նաւը տեղեկութիւն բերեց, որ եապօնացիները քարուքանդ են արել Վէյ-Հայ-Վէյի ծովափնեայ բոլոր ամրութիւնները:

ԿԱՅԻՐԷ, 13 փետրվարի: Այսօր լօրդ Կրոմէր ունկնդրութիւն ունէր խէդիվի մօտ, որը յայտնեց, թէ մինիստրութեան անդամների ոչ մի փոփոխութիւն տեղի չէ ունենալու:

ԵՕԿՕՀԱՄԱ, 13 փետրվարի: Փետրվարի 9-ին 18,000 չինացիներ կրկին անգամ յարձակում գործեցին եապօնացիների վրա Խայտչինգի մօտ, բայց կրկին յետ մղվեցին:

«Times» լրագիրը հաղորդում է, որ չինական պաշտօնեաների առաջ բերած դժուարութիւնների պատճառով, կապիտան Գանէկէն հրաժարվեց ձեռնարկել չինական զօրքի վերակազմութեանը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 փետրվարի: Երէկ տեղի ունեցաւ Ա. Ա. Աբազայի թաղումը: Ներկայ էին պետական խորհրդի Օգոստափառ Նախագահը և անդամները, մինիստրներ և ուրիշ բարձրաստիճան անձինք:

Լօնդօնից հեռագրում են «Новое Время» լրագրին. «Ինֆլուենցան տարածվում է արտասովոր ոյժով»:

ԹԷՀՐԱՆ, 14 փետրվարի: Գեներալ Կուրոպատկինին և գաղտնի խորհրդական Բիւցովին Շահը ընդունեց մասնաւոր ունկնդրութեան, որը տեւեց մէկ ու կէս ժամ: Պարսից գահաժառանգ Մուզաֆարեդդին ուղարկեց գեներալ Կուրոպատկինին՝ ադամանդներով զարդարված մի պատուաւոր սուր, որը երբեմն պատկանում էր Շահ-Աբբասին:

ՎԻԷՆՆԱ, 14 փետրվարի: Այսօր տեղի ունեցաւ էրցհերցոգ Ալբրեխտի թաղումը, ներկայութեամբ Մեծ իշխան Վլադիմիր Ալեքսանդրովիչի, ռուսաց ընդհանուր շտաբի ակադեմիայից, և հանգուցեալ էրցհերցոգի անուան երկու գնդից ներկայացուցիչների: Նոյնպէս ներկայ էին՝ գերմանացոց կայսրը, Աօստի դուքսը, սերբիական գլխաւոր շտաբի կառավարիչը, բօլգարական զինուորական մինիստրը և ուրիշները. թաղումը բոլորովին զինուորական բնաւորութիւն ունէր:

«Polit. Corresp.» լրագրին հաղորդում են Կ. Պօլսից, որ իբրև թէ Լօնդօնի թիւրքաց դեսպանին յանձնարարված է առաջադրութիւն անել անգլիական կառավարութեան, որ հայոց հարցի առիթով անգլիական մինիստրների արած ազդարարութիւնները խախտում են սուլթանի բարձրագոյն իրաւունքները:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 14 փետրվարի: Կ. Պօլսում տեղի ունեցած անկարգութիւնների առիթով օտար պետութիւնների ներկայացուցիչների արած առաջադրութիւնների հիման վրա, սուլթանը հրաման հանեց, որ ձեռք առնվեն խիստ միջոցներ՝ փողոցներում ապահովութիւնը հաստատելու համար:

ԼՕՆԴՕՆ, 14 փետրվարի: Ջօն Մօրլէյ և համայնքների ժողովի 39 անդամներ հիւանդացան ինֆլուէնցայով: Լօրդ Աբէրդին մեռաւ այդ հիւանդութիւնից: Ինֆլուէնցայով հիւանդացած լօրդ Ռօզբէրի առողջանում է:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ.

փետրվարի 14-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ . .	93 ր.	10 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	45 »	$52^1/_2$ »
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	36 »	$92^1/_2$ »
Ոսկի — — արժէ . .	7 »	43
Մաքսային կուպօններ — . .	148 »	25 »
Արծաթ — — — . .	— »	— »
Բօրսային դիսկօնտ — . .	5 »	7%
Պետ. բանկի 5% տոմս 1 շրջանի .	— »	— »
— — — — 2-րդ .	— »	— »
— — — — 3-րդ . .	— »	— »
4% պետական ռէնտա	98 »	75 »
5% ոսկեայ ռէնտա 1894 թ. . . .	163 »	— »
Արեւելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	— »	— »
— — — 2-րդ —	— »	— »
— — — 3-րդ —	— »	— »
— — — 4-րդ —	— »	— »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	227 »	— »
— — երկրորդ —	226 »	50 »
5% պետական երկաթուղ. ռէնտա.	101 »	75 »
4% ներքին փոխառութեան . . .	$98^1/_8$ »	— »
$4^1/_2$% դրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	102 »	— »
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկութ.		
Գրաւ. թղթ. — — .	207 »	75 »
$4^1/_2$% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի.	101 »	50 »
$4^1/_2$% գրաւական թղթեր կալուած.	— »	— »
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ.	$150^5/_8$ »	— »
— — — թղթադ. .	— »	— »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիաները.	$101^5/_8$ »	— »
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	101 »	— »
Օդեսայի — —	100 »	75 »
Թիֆլիսի — —	— »	— »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	— »	— »
— — Քութայիսի — .	— »	— »

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԱՑՏՆՈՒՄ Է

—

ԱՐՄԱՒԻՐ. Բժ. Յար. Ձեր յօդուածը լոյս տեսնել չէ կարող: Բարեհաճեցէք նոյն հարցի մասին մեզ հաղորդել տեղեկութիւններ, եթէ ունէք:

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏ. Հայրապետ Տէր-Մովսիսեանց. Ստացանք ձեր երկրորդ նամակը: Մենք միանգամայն զարմանում ենք: «Մշակը» ուղարկվում է Նոր-Բայազէտ, Յակոբ Տէր-Մովսիսեանի անունով: Նորից դիմեցէք պօստին և պահանջեցէք: Այստեղի պօստից մենք ստորագրութիւն ունենք, որ լրագիրը ուղարկվում է:

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչ՝ Մ. ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հոգևոր իշխանութեան կարգադրութեամբ առաջիկայ կիրակի, փետրվարի 19-ին, առաւօտեան ժամը 12-ին, ս. պատարագից յետոյ պիտի կատարվի ԷՋՄԻԱԾՆԵՑԻՈՑ ս. Գէորգ եկեղեցու ԵՐԷՑՓՈԽԻ և ՀԱՇՈՒԱՏԵՍՆԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ, ուստի հրաւիրում եմ նոյն եկեղեցու ծխական ժողովրդներին շնորհ բերել նշանակեալ օրը եկեղեցի՝ մասնակցելու ընտրութեան:

Թիֆլիսի բ. մ. եկեղեցիների գործակալ՝

Աշոտ քհն. Թէմուրազեանց

1—1

ՍՂՆԱԽԻ ՀԱՅՈՑ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ

ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

կողմից խնդրում եմ յարգելի հեղինակներին, թարգմանիչներին, խմբագիրներին և վերջապէս այն բոլոր բարեսիրտ անձանց, որոնց սրտին մօտ է և նախանձախնդիր են վիրախոս ժողովրդի մէջ մայրենի լեզուի տարածման, իրանց հեղինակութիւններից, թարգմանութիւններից և վերջապէս իրանց աւելորդ գրքերից գէթ մէկ մէկ օրինակ նուիրեն մեր աղքատիկ ուսումնարանների առանց այն էլ աղքատիկ գրադարանին, որով մեծ ծառայութիւն արած կը լինեն մեզ՝ սղնախցիներին:

Ցանկացողները իրանց նուէրները կարող են ուղարկել հետևեալ հասցէով. Сигнахъ. Библіотекарю Армяно-Церковно-Приходскихъ школъ, учителю Давиду Теръ-Степанянцу.

(№ 17) 2—5

Լոյս տեսաւ

ՐԱՖՖԻ

„ՊԱՐՈՅՐ ՀԱՅԿԱԶՆ“

Գինը 20 կոպ.

Գումարով առնողներին կը լինի 20% զիջում: Ցանկացողները կարող են դիմել „Կովկասեան գրավաճառանոց՝ պ. Զաքարեա Գրիգորեանին, և հեղինակի այրիին:

(№ 11) 2—2

ԺԸՆԵՎԻՑ ԵԿԱԾ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

Ֆրանսերէն և գերմաներէն լեզուների, ցանկանում է դասեր տալ կամ գուվէրնեօրի պաշտօն ստանալ: Հասցէն. „Россия“ հիւրանոց:

(№ 16) 3—6

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ յայտնում է ի գիտութիւն ընկերութեան անդամների, որ փետրվարի 19-ին, կիրակի, երեկոյեան ժամը 7-ին Թիֆլիսի Դումայի դահլիճում նշանակված է ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ, որի պարապմունքի առարկաները լինելու են:

1) Ընկերութեան 1895 թ. ընդհանուր՝ այն է խորհրդի և ճիւղերի նախահաշուի քննութիւնը և հաստատութիւնը.

2) Պաշտօնատար անձանց ընտրութիւն, այն է ա) ընդհանուր ժողովի նախագահի և քարտուղարի. բ) խորհրդի 4 անդամների և 4 փոխանդամների. գ) վերստուգող յանձնաժողովի 3 անդամների և գրադարանական յանձնաժողովի 5 անդամների:

Խորհուրդը խնդրում է ընկերութեան Թիֆլիսի անդամներից վերանորոգել իրանց անդամակցութիւնը, դիմելով ընկերութեան գրասենեակը, Սէրգիէէվսկայա փողոց, տուն Ալիխանեանի № 16.

(№ 18) 1—2

Ֆրանսիական ՄԷՍԱԺԷՐԻ-ՄԱՐԻՏԻՄ ընկերութեան

Շոգենաւերը, որոնք կանոնաւոր երթևեկութիւն ունեն աշխարհիս բոլոր ծովերի և ովկիանոսների վրա, իւրաքանչիւր երկու շաբաթը մի անգամ գալիս են Բաթում, և որոնք լինելով փոստային շոգենաւեր՝ թէ արագ են գնում և թէ ամեն յարմարութիւններն ունեն ճանապարհորդների համար:

Ներկայումս թէ սովորական ճանապարհորդներին և թէ մանաւանդ Երուսաղէմ կամ Մէկկէ գնացող ուխտաւորների համար, պակասեցրած գներով, տրվում են տոմսակներ մինչև Կ. Պօլիս, Եաֆֆա, Պորտ-Սայիդ և կամ՝ այլուր:

Տոմսակների և տեղեկութիւնների համար դիմել ընկերութեան գրասենեակը, Թիֆլիսում՝ Դվորցօվայա փողոց, քարվանսարայ նախկին Արծրունի, № 127:

(№ 18) 1—3

ՇԵՐԱՄԻ ՑԻԼԼԻՒԼԵՐ ՍԵՐՄ

Սպիտակ և դեղին տեսակի, Յ. Թումեանցի և Կ. Աֆրիկեանի շերամատան:

Մեզանից նախկին տարիների շերամի սերմ գնողներին յայտնում ենք, որ այլ ևս սերմ չէ ուղարկվելու նրանց, առանց իրանց պահանջելու: Գնել ցանկացողները թող բարեհաճեն դիմել հետևեալ հասցէներով.

ТИФЛИСЪ

1) Кавказская Шелкодственная станція.

2) Императорское Кавк. Общ. Сельск. Хозяйства.

3) Магазинъ Туміянца.

ЛАГОДЕХИ

Гренерное заведеніе И. Туміянцъ, К. Африкянцъ, въ имѣніи Туміянца.

(№ 14) 5—5

Ն Ա Խ Ա Զ Գ Ո Ւ Շ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Մեծ պահանջը և առհասարակ հաչակը մեր հնարած

ԾԱՂԿԵԱՑ Օ-ԴԷ-ԿՕԼՕՆԻ

ԳԼԻՑԵՐԻՆԵԱՆ ՍԱՊՕՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ

ԳԼԻՑԵՐԻՆԵԱՆ ՓՕՇԻՒ,

ԷԿՍՏՐԱԿՏ ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԵԱՍԱՄԱՆԻ ԵՒ ԲԵՋԵԴԱՅԻ ԾԱՂԻԿՆԵՐԻՑ

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ԱՐԿՂԻԿՆԵՐ և այլն

ստիպում է մեզ հետ մրցողներին ՆՄԱՆԵՑՆԵԼ ոչ միայն անունները, այլ և մեր մասնագիտութիւնների ներքին սարքին, որպէս զի դրանով մոլորեցնեն հասարակութիւնը և այդպիսով մեծացնեն իրանց արդիւնքների վաճառումը, և այդ պատճառով խնդրում ենք պատուարժան գնողներին, մեր արդիւնքները գնելու ժամանակ, առանձին ուշադրութիւն դարձնել ֆիրմայի և գործարանական մարկայի վրա:

Բարձրագոյն հաստատված ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

12—12 (№ 74—ամս. 15)

ԲՐՕԿԱՐ ԵՒ ԸՆԿ.

Գէօրգիեվսկայա փողոցի վրա, Միրիմանովի տանը, Զօրջաձէի նախկին պահեստում ներկայ տարվայ յունվարի 1-ից բացված է

ԿԱԹՆԱՏՈՒՆ ԵՒ ՄՐՋԱՏՈՒՆ

Այստեղ կան ՍԵՓԱԿԱՆ ՖԻՐՄԱՅԻ կաթնային բոլոր արդիւնքները, գեղեցիկ յատկութեան և միշտ թարմ: Հէնց այդտեղ կարելի է ստանալ՝ թէյ, սուրճ, (տաճկ. սուրճ), շօկօլադ, կակաօ, զովացնող խմիչքներ, տաք պիրօժկիներ, բլինի և այլն: Կաթնատունը բաղկացած է երեք նոր սարքած, մաքուր և գեղեցիկ կահաւորած սենեակներից:

ԳՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԵՆ: (№ 15) 5—5

Նոյեմբերի 20-ից ստացվել է Պաստերի սիստեմով պատրաստած ԲՐՈՒՍԱՅԻ ԲՕԺՕԺԻ ՍՊԻՏԱԿ ՏԵՍԱԿԻ ՍԵՐՄԸ, որ արդէն անցեալ տարիներից յայտնի է Կովկասում և Պարսկաստանում իր յատկութիւններով և տուած առատ բերքովը:

Սերմը ստացված է ուղղակի յայտնի "Էկօնօմիտես„ ֆիրմայից:

Գնել ցանկացողները կարող են դիմել՝ ԲԱԹՈՒՄ, ԹԻՖԼԻԶ, ԲԱԳՈՒ, ԵՂԲ. Մնացականեանների, իսկ ՆՈՒԽԻ՝ Աղայ Մուսայ Մահմեդովին:

Այս հասցէով, Бр. Мнацаканянцъ, Батумъ կամ Тифлисъ կամ Баку.

(№ 136) (շ. ե.) 22—25

Մ Ե Ծ Շ Ե Ր Ա Մ Ա Պ Ա Հ Ա Կ Ա Ն Գ Ո Ր Ծ Ա Ր Ա Ն Ն Ե Ր

ՄՕԼՏԻՖՕՕՌՈՒՄ, ԿՕՐՍԻԿԱ ԿՂԶՈՒ ՎՐԱ (ՖՐԱՆՍԻԱ)

Ի. ԱԼՕԻՋԻ ԵՒ ԸՆԿ.

Պ. Ալօիզիի ֆիրմայի շերամի որդների սերմեր ձեռք բերել ցանկացողները կարող են դիմել Թիֆլիս՝ կայսերական կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութեանը և տիկին Սուլթանովային, Նիկօլաեվսկայա փ. տ. № 39. Սերմը ծախվում է 5 և 3 մսխալ պարունակող արկղիկների մէջ, մսխալը 60 կոպէկով:

(№ 9) 5—6

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 15 Февраля 1895 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.